Prof. Sakari Melander
23.9.2025

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 70/2025 vp** eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun muuttamisesta

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolain (806/2011) etsintää koskevaa 8 lukua niin, että tuomioistuin päättäisi laite-etsinnästä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta tiettyjä erikseen määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Esityksen arvioinnin valtiosääntöoikeudelliset reunaehdot

1. Yleisenä valtiosääntöoikeudellisena lähtökohtana on, että pakkokeinoja koskeva sääntely on tyypillisesti sääntelyä, jolla puututaan yksilön perustuslaissa (731/1999) turvattuihin oikeuksiin, koska pakkokeinoja koskeva sääntely voi herkästi joutua ristiriitaan perusoikeuksien, varsinkin klassisten vapausoikeuksien kanssa (alun perin PeVL 15/1994 vp, s. 1/I; ks. myös PeVL 5/1999 vp, s. 2/I). Pakkokeinojen merkitessä puuttumista yksilön perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin niiden käytön hyväksyttävyyttä on arvioitava sen perusoikeusuudistuksen jälkeen vakiintuneen käsityksen perusteella, jonka mukaan perusoikeuksien rajoittamisen sallittavuutta tulee arvioida paitsi yksittäisiin perusoikeussäännöksiin mahdollisesti sisältyvien lakivarausten kannalta myös perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten oppien mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, s. 4–6).

2. Yleisenä lähtökohtana perustuslakivaliokunta on viranomaisten toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä arvioidessaan myös todennut, että toimivaltuuksia koskeva sääntely on

merkityksellistä perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistetun oikeusvaltioperiaatteen kannalta (PeVL 51/2006 vp, s. 2/I, PeVL 10/2016 vp, s. 3, PeVL 35/2018 vp, s. 3 ja PeVL 36/2018 vp, s. 3).

3. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä pakkokeinoja ja etenkin salaisia pakkokeinoja on suhteellisen kattavasti arvioitu niiden perusoikeuksien kannalta, joihin kajoamista tietty pakkokeino tosiasiallisesti merkitsee (ks. etenkin PeVL 5/1999 vp, PeVL 36/2002 vp, PeVL 11/2005 vp, PeVL 66/2010 vp, PeVL 67/2010 vp ja PeVL 32/2013 vp).

4. Valiokunnan lausuntokäytännössä on myös kiinnitetty valtiosääntöoikeudelliselta kannalta huomiota siihen, minkä tahon ratkaisutoimivaltaan tietyn pakkokeinon käyttämisestä päättämien kuuluu. Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi vuonna 2010 voimassa olevan pakkokeinolain säätämisen yhteydessä pitänyt aiheellisena, että peitetoiminnasta ja valeostosta sekä pakkokeinojen käytön suojaamisesta päättäminen osoitettaisiin tuomioistuimen ratkaisutoimivaltaan kuuluvaksi (PeVL 66/2010 vp, s. 9/II ja PeVL 67/2010 vp, s. 5, jossa valiokunta kiinnitti huomiota myös valvotusta läpilaskusta päättämiseen). Valiokunta on pitänyt peitetoimintaa ja valeostoa koskevan ratkaisutoimivallan osoittamista tuomioistuimelle perusteltuna myös tiedustelulainsäädännön säätämisen yhteydessä (PeVL 35/2018 vp, s. 19 ja PeVL 36/2018 vp, s. 22). Vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisukäytäntöön viitaten perustuslakivaliokunta on edellyttänyt kotietsinnän saattamista tuomioistuimen käsiteltäväksi ja esittänyt lisäksi, että yleisestä kotietsinnästä päättäminen siirrettäisiin pääsääntöisesti muulle kuin esitutkintaviranomaiselle (PeVL 66/2010 vp, s. 6).

5. Esityksessä ehdotettu sääntely on seurausta EU-tuomioistuimen 4.10.2024 antamasta laite-etsintää koskevasta suuren jaoston ratkaisusta asiassa C-548/21, CG v. Bezirkshauptmannschaft Landeck [GC], EU:C:2024:830. EU-tuomioistuin katsoi tapauksessa ensinnäkin, että laite-etsintä tai sen kaltainen toimenpide merkitsee vakavaa tai jopa erittäin vakavaa puuttumista EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa turvattuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan (95 kohta), minkä vuoksi laite-etsinnän suhteen on kiinnitettävä korostunutta huomiota suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen (102 kohta). EU-tuomioistuin tämän vuoksi katsoi, että viranmaisille annettu mahdollisuus päästä käsiksi matkapuhelimen sisältämiin tietoihin edellyttää tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen suorittamaa ennakkovalvontaa (102 kohta). On huomionarvoista, että EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännössä on yleisemminkin korostettu tuomioistuinvalvonnan merkitystä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan puuttuvien toimivaltuuksien oikeasuhtaisuusarvioinnissa (C-178/22, Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bolzano, EU:C:2024:371, 51 kohta).

6. EU-tuomioistuimen ratkaisussa edellytetään, että edellä mainittu riippumaton valvonta koskee kaikkia yrityksiä saada pääsy matkapuhelimessa oleviin tietoihin asianmukaista perusteltua kiireellistä tapausta lukuun ottamatta. Tällöinkin valvonnan tulee tapahtua ensi tilassa (104 kohta).

Esityksessä omaksuttu perusratkaisu

7. Esityksessä ehdotetaan, että pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin päättäisi laite-etsinnästä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Tuomioistuin näin päättäisi pääsääntöisesti laite-etsinnästä, joskin säännöksen 3 ja 4 momentissa säädettäisiin poikkeuksista laite-etsinnästä päättämisessä.

8. Esityksessä omaksuttu perusratkaisu, jonka mukaan tuomioistuin pääsääntöisesti päättäisi laite-etsinnästä, on nähdäkseni EU-tuomioistuimen ratkaisussa C-548/21, Bezirkshauptmannschaft Landeck [GC] omaksutun kannan mukainen. Nyt ehdotettu perusratkaisu vastaa myös sitä eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä omaksuttua kantaa, jonka mukaan pakkokeinoista päättäminen on usein perusteltua osoittaa tuomioistuimen ratkaisutoimivaltaan kuuluvaksi. Sääntelyn perusratkaisu vastaa myös EIT:n ratkaisukäytännössä omaksuttua linjaa.

Poikkeukset tuomioistuimen etukäteisvalvonnasta

9. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin useita poikkeuksia laite-etsinnästä päättämistä koskevaan ratkaisutoimivaltaan eli tuomioistuimen laite-etsintää koskevaan etukäteisvalvontaan.

10. Ensinnäkin esityksen sisältämän lakiehdotuksen 8 luvun 29 §:n 3 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi päättää laite-etsinnästä, jos on perusteltu syy olettaa, ettei laite sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, muita arkaluonteisia tietoja eikä tietoja henkilön yksityiselämästä. Esityksessä (s. 39) on katsottu, että tällaisessa tilanteessa kysymys ei ole EU-tuomioistuimen ratkaisussa C-548/21, Bezirkshauptmannschaft Landeck [GC] tarkoitetusta vakavasta tai erityisen vakavasta puuttumisesta perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa turvattuihin oikeuksiin. Esityksessä (s. 9–10 ja 33–34) todetun mukaan kysymys olisi laite-etsinnästä sellaisiin laitteisiin, jotka eivät lähtökohtaisesti sisällä arkaluonteisia tietoja tai tietoja, joista voisi tehdä päätelmiä henkilön yksityiselämästä. Tällaisia laitteita voisivat esityksen mukaan olla esimerkiksi työmaakoneet, kameravalvontalaitteet, kulkuneuvojen tietotekniset laitteet, ohjainlaitteet ja -palvelimet sekä datan muodossa olevat kirjanpidot.

11. Esityksessä ehdotettua poikkeusmahdollisuuteen voidaan kohdistaa kritiikkiä sen vuoksi, että EU-tuomioistuimen ratkaisu C-548/21, Bezirkshauptmannschaft Landeck [GC] ei nimenomaisesti vaikuta mahdollistavan tällaista tuomioistuimen etukäteisvalvontaa koskevaa poikkeusta. On sinänsä totta, että sanottu ratkaisu koskee vain matkapuhelimessa olevia tietoja, mutta tuomioistuimen etukäteisvalvontaa koskevan poikkeuksen tekeminen muulla kuin kiireellisyysperusteella vaikuttaa olevan EU-tuomioistuimen ratkaisussa omaksutun systematiikan vastaista, koska poikkeamismahdollisuuksia arvioidaan tuomion kohdassa 104 eikä kohdassa mainita muita kuin kiireellisyystilanteita koskeva poikkeus.

12. Ehdotettu poikkeus on myös perusoikeuksiin puuttuvan sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden kannalta ongelmallinen, koska sen soveltaminen olisi sidottu pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toteuttamaan perusteltua syytä koskevaan tapauskohtaiseen arvioon (HE, s. 33). Ehdotettu sääntely jättää näin EU-tuomioistuimen tuomion kohdassa 95 tarkoitetun perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa turvattuihin oikeuksiin puuttumisen vakavuuden tai erityisen vakavuuden useissa tilanteissa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tapauskohtaisen arvion varaan, mitä ei voi pitää EU-tuomioistuimen korostaman suhteellisuusperiaatetta koskevan kannan mukaisena, koska EU-tuomioistuin on korostanut nimenomaisesti riippumattoman tuomioistuimen päätäntävallan suhteellisuusperiaatetta turvaavaa vaikutusta.

13. Toiseksi esityksessä ehdotetaan, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi päättää laite-etsinnästä myös, jos laitteen haltija tai muu siihen oikeutettu vapaaehtoisesti käsillä oleva tilanne huomioon ottaen suostuu siihen ja edellytykset laite-etsinnän toimittamiselle muutoin täyttyvät.

Esityksessä (s. 10) katsotaan, että tällaisten tilanteiden jättäminen etukäteisvalvonnan ulkopuolelle on tarpeen muun muassa laite-etsintää koskevan menettelyn joutuisuuden mahdollistamiseksi. Poikkeusta perustellaan myös (HE, s. 10) laite-etsinnän nopean toimittamisen mahdollistamalla laitteen nopeammalla palauttamiselle laitteen haltijalle sekä viranomaisten resursseja vähentävällä vaikutuksella. Poikkeukselle esitetyt perustelut vaikuttavat liittyvän ennen muuta viranomaistoiminnan helpottamiseen, mitä ei voi nähdäkseni laite-etsinnän perusoikeuksiin voimakkaasti puuttuva luonne huomioon ottaen pitää asianmukaisena.

14. Esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevissa perusteluissa (s. 39–42) tehdään sinänsä suhteellisen asianmukaisesti selkoa eduskunnan perustuslakivaliokunnan aiemmasta lausuntokäytännöstä, jossa on vakiintuneesti katsottu, että perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voi sinänsä olla merkitystä rajoituksen valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa (esim. PeVL 31/2005 vp, s. 3). Valiokunta on toisaalta pitänyt selvänä, että perusoikeussuoja ei voi oikeudellisena kysymyksenä menettää aina merkitystään pelkästään siksi, että laissa säädetään jonkin toimenpiteen vaativan kohdehenkilön suostumuksen. Perusoikeussuojaa ei voida millaisessa asiassa tahansa jättää riippumaan asianomaisen suostumuksesta. Valiokunta on edellyttänyt suostumuksenvaraisesti perusoikeussuojaan puuttuvalta lailta muun muassa tarkkuutta ja täsmällisyyttä, säännöksiä suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta, suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamista sekä sääntelyn välttämättömyyttä. Suostumuksen aitouteen ja vapaaehtoisuuteen sekä nimenomaisuuteen on valiokunnan mielestä kiinnitettävä erityistä huomiota, kun kysymys on oikeusturvasta rikosoikeudenkäynnissä. Lisäksi on varmistuttava siitä, että suostumuksen antaja tietää ja ymmärtää suostumuksen merkityksen (PeVL 31/2005 vp, s. 3/II ja PeVL 7/2014 vp, s. 3–4).

15. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä ei sinänsä ole tietääkseni aiemmin arvioitu tilannetta, jossa tietyn perusoikeuksiin vakavasti tai jopa erittäin vakavasti puuttuvan toimenpiteen kohteen suostumukselle annettaisiin merkitystä tällaiseen toimenpiteeseen olennaisesti ja EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella pääsääntöisesti välttämättömästi liittyvän oikeusturvatakeen toteutumisen suhteen.

16. Ensinnäkin on mahdollista katsoa, että EU-tuomioistuimen laite-etsintää koskeva ratkaisu C-548/21, Bezirkshauptmannschaft Landeck [GC] ei mahdollista suostumusperustaista tuomioistuimen etukäteisvalvonnasta luopumista, koska poikkeamismahdollisuuksia arvioidaan sanotun tuomion kohdassa 104 eikä kohdassa mainita muita kuin kiireellisyystilanteita koskeva poikkeus. Esityksessä (s. 47) tosin katsotaan, että edellä mainitun tuomion ei arvioida asettavan esteitä sille, että kansallisessa lainsäädännössä säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa tuomioistuimen ennakkovalvonnasta perustuen kohdehenkilön suostumukseen asiassa. Tämän tulkinnan tueksi viitataan EU-tuomioistuimen ratkaisuun C-205/21, Ministerstvo na vatreshnite raboti, EU:C:2023:49. Esityksessä (s. 47) katsotaan, että tuomioistuin ei viimeksi mainitussa ratkaisussaan puuttunut Bulgarian kansalliseen lainsäädäntöön, jonka mukaan sormenjälkien ottaminen, valokuvaaminen ja DNA-profiilin määrittäminen perustui rekisteröidyn suostumukseen ja ilman suostumusta edellytyksenä on tuomioistuimen ennakkolupa.

17. Esityksessä ei kuitenkaan mainita, että sanotussa ratkaisussa on ollut ensisijaisesti kysymys Bulgarian lainsäädännön suhteesta EU:ssa annettuun rikosasioiden tietosuojadirektiiviin (EU) 2016/680. Siltä osin kuin kysymys on ollut tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevaan EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklaan liittyvästä arvioinnista, EU-tuomioistuimen arviointi ei nähdäkseni ole nimenomaisesti kohdentunut siihen, onko Bulgarian edellä mainittu suostumukselle merkitystä

antava lainsäädäntö ollut nimenomaan suostumuksen suhteen yhteensopiva EU-oikeuden kanssa. Sanotusta EU-tuomioistuimen ratkaisusta ei nähdäkseni voi tehdä päätelmiä suostumusperustaisen poikkeusmahdollisuuden sisällyttämisestä laite-etsintää koskevaan tuomioistuimen etukäteisvalvontaan.

18. Yksilöön ja hänen perusoikeuksiinsa merkittävästi puuttuvan toimenpiteen oikeasuhtaisuuteen keskeisesti liittyvää tuomioistuimen etukäteisvalvontaa olisi nähdäkseni lähtökohtaisesti syytä pitää sellaisena tällaiseen keinoon niin olennaisesti liittyvänä oikeusturvatakeena, että sen toteutumista ei tulisi valtiosääntöoikeudellisista syistä säätää riippuvaiseksi kohdehenkilön suostumuksesta, vaikka ehdotettu sääntely tältä osin täyttäisikin tällaiselle sääntelylle perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä asetetut edellytykset (tässä suhteessa on huomattava, että ehdotettu lainsäädäntö on edellä kohdassa 14 tarkasteltuihin perustuslakivaliokunnan tällaiselle sääntelylle asetettuihin vaatimuksiin nähden huomattavan niukkaa). On helposti ajateltavissa, että tällaista laite-etsinnän kannalta tärkeää oikeasuhtaisuusarviointia, joka EU-tuomioistuimen mukaan edellyttää tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen ennakkovalvontaa (C-548/21, Bezirkshauptmannschaft Landeck [GC], 102 kohta), ei ole mahdollista lainsäädännöllisesti edes poikkeustilanteissa osoittaa toimenpiteen kohdehenkilön arvioitavaksi. Sääntely, jossa kohdehenkilön suostumus mahdollistaisi tuomioistuimen ennakkovalvonnasta poikkeamisen, tosiasiallisesti siirtää tätä oikeasuhtaisuusarviointia kohdehenkilölle. Tällaista sääntelyä ei nähdäkseni voida pitää valtiosääntöoikeudellisesti asianmukaisena eikä EU-tuomioistuimen edellä mainitun ratkaisun mukaisena.

19. Yksityiskohtana voidaan todeta, että esityksessä (s. 34 ja 42) todetun mukaisesti suostumuksen antajan tulisi olla 18 vuotta täyttänyt. Tämä ei käy ilmi lakiehdotuksen 8 luvun 29 §:n 3 momentin sanamuodosta. Edellytyksestä olisi syytä nimenomaisesti säätää, jos suostumusperustainen poikkeusmahdollisuus tuomioistuimen etukäteisvalvonnasta ylipäänsä katsotaan valtiosääntöoikeudellisesti mahdolliseksi.

20. Esityksessä (s. 34) todetaan lisäksi, että alaikäisen puolesta suostumuksen voisi antaa myös tämän lakimääräinen edustaja, kuten huoltaja tai muu edunvalvoja.

21. Perusoikeussäännöksiin ei kuitenkaan pääsääntöisesti liity ikärajoja koskevia ehtoja (HE 309/1993 vp, s. 23/II). Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lasten ja muiden vajaavaltaisten kannalta on keskeistä, kuka käyttää heidän perusoikeuttaan koskevaa puhevaltaa (HE 309/1993 vp, s. 24/I). Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä on tältä osin katsottu, että lainsäädäntöön voi sisältyä perusoikeuksien osalta erilaisia järjestysluonteisia, vajaavaltaista koskevia sääntelyitä. Perusoikeuksien rajoitukset on kuitenkin voitava perustella perusoikeussuojan kannalta hyväksyttävällä tavalla (PeVL 9/2004 vp, s. 8–9). Tällöinkin perustuslain 6 §:n 3 momentin säännös tulee ottaa asianmukaisesti huomioon (PeVL 30/2010 vp, s. 3, PeVL 24/2010 vp, s. 3–4 ja PeVL 58/2006 vp, s. 6–7).

22. Esityksen perusteluihin sisältyvä maininta siitä, että alle 18-vuotiaan osalta suostumuksen laite-etsinnästä päättämiseen ilman tuomioistuimen ennakkovalvontaa voisi antaa tämän lakimääräinen edustaja, ei ole edellä käsitellyn perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukainen. On nähdäkseni selvää, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja, joihin laite-etsinnällä konkreettisesti ja syvästi puututaan, ovat sellaisia perusoikeuksia, joiden suhteen alle 18-vuotiaan puhevaltaa ei voi käyttää alaikäisen lakimääräinen edustaja vaan puhevallan tulisi

pääsääntöisesti kuulua alaikäiselle itselleen, etenkin jos kysymys on 15–17-vuotiaasta, jonka tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinnasta on kysymys. Selvää lienee, että alaikäisten matkapuhelimet ja muut päätelaitteet sisältävät varsin paljon nimenomaan heidän yksityiselämänsä kannalta merkityksellistä tietoa. Samoin selvää nähdäkseni on, että tämänkaltaista alaikäisen yksityiselämän kannalta merkityksellistä tietoa koskevan toimivaltuuden etukäteisvalvontaa koskevaa suostumuksen antamispuhevaltaa ei voi lasten ja nuorten perusoikeussuojaa loukkaamatta antaa alaikäisen lakimääräiselle edustajalle.

23. Edellä esitetyn perustella esityksessä olisi – jos suostumusta koskeva poikkeusperuste ylipäänsä katsotaan valtiosääntöoikeudellisesti perustelluksi – välttämättä säädettävä suostumuksen antamisesta, kun kysymys on alle 18-vuotiaan päätelaitteeseen kohdistuvasta laite-etsinnästä. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen olisi tällöin kiinnitettävä erityistä huomiota suostumuksen vapaaehtoisuuteen sekä siihen, että suostumuksen antaja ymmärtää suostumuksen merkityksen. Lainsäädännössä olisi hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, että laite-etsintä voidaan kohdistaa myös alle 15-vuotiaan matkapuhelimeen tai muuhun päätelaitteeseen, jos kysymys on epäillyn rikollisen teon tutkinnasta. Vaihtoehtoisesti suostumusperäisen tuomioistuimen etukäteisvalvonnan poikkeamismahdollisuuden ehdottomaksi edellytykseksi tulisi säätää epäillyn 18 vuoden ikä, mikä merkitsisi, että epäillyn ollessa alaikäinen, laite-etsintä edellyttäisi aina tuomioistuimen lupaa.

Laite-etsinnän perusterikosten oikeasuhtaisuus

24. Esityksessä ei ehdoteta muutosta laite-etsinnän perusterikoksia koskevaan sääntelyyn. Voimassa olevan pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan laite-etsintä saadaan suorittaa, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että niin ikään yksityisyyden suojaan konkreettisesti puuttuva pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä tarkoitettu televalvonta on mahdollinen, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai tietystä muusta sanotun säännöksen 2 momentissa tarkoitetusta rikoksesta.

25. EU-tuomioistuin on ratkaisussa C-548/21, Bezirkshauptmannschaft Landeck [GC] korostanut matkapuhelimeen kohdistuvan laite-etsinnän vakavasti tai erittäin vakavasti EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa tarkoitettuun yksityiselämän suojaan ja 8 artiklassa tarkoitettuun henkilötietojen suojaan puuttuvaa luonnetta (95 kohta). Kuten EU-tuomioistuin toteaa (ratkaisun 92 kohta), matkapuhelimeen tai muuhun päätelaitteeseen kohdistuva laite-etsintä mahdollistaa pääsyn liikenne- ja sijaintietojen lisäksi valokuviin, selaushistoriaan ja jopa puhelimella käydyn viestinnän sisältöön. Laite-etsinnässä on näin kysymys yksityisyyden suojan sekä luottamuksellisen viestin suojan kannalta hyvin merkittävästä pakkokeinosta, jonka perusterikosta koskeva edellytys on voimassa olevassa lainsäädännössä huomattavan matala.

26. EU-tuomioistuimen ratkaisu olisi nähdäkseni väistämättä edellyttänyt myös laite-etsintää koskevan muun sääntelyn, erityisesti sen perusterikoksia koskevan pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 2 momentin sääntelyn uudelleenarviointia. Tämä uudelleenarviointi olisi tullut toteuttaa ottamalla huomioon laite-etsinnän voimakkaasti yksityiselämän, viestin salaisuuteen ja henkilötietojen suojaan puuttuva luonne, jolloin voimassa olevan lainsäädännön sisältämää perusterikokselle asetettua rangaistusasteikkoon suhteutettua vakavuusvaatimusta olisi tullut arvioida EU:n

perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan sekä erityisesti 52(1) artiklassa tarkoitetun suhteellisuusperiaatteen sisältämän välttämättömyysvaatimuksen samoin kuin perustuslain 10 §:n 4 momentin sisältämän rikosten tutkintaa koskevan rajoituslausekkeen kannalta. EU-tuomioistuimen ratkaisussa omaksutun laite-etsinnän perusoikeuksiin puuttuvaa luonnetta koskevan kannan perusteella olisi ajateltavissa, että laite-etsintä merkitsee jokseenkin samanasteista puuttumista perusoikeuksiin kuin televalvonta. EU-tuomioistuimen ratkaisu onkin johtanut tilanteeseen, jossa voimassa olevaa laite-etsintää koskevaa lainsäädäntöä ja siinä laite-etsinnälle asetettuja edellytyksiä ei ole EU-tuomioistuimen ratkaisussa esitetyt seikat huomioon ottaen uudelleen arvioitu niiden perusoikeuksien kannalta, joihin kajoamista tietty pakkokeino tosiasiallisesti merkitsee.

Pekingissä 23.9.2025

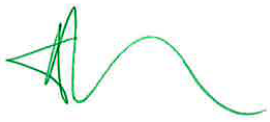

Sakari Melander
rikosoikeuden professori